

Sik Endre

Egy hungarikum: a morális pánikgomb

(tanulmányterv)

Rendhagyó nem-tanulmányt kap most kézhez a Nem-Olvásó. A mű nem-tanulmány-jellege elsősorban abban ölt testet, hogy nincs neki szövege. Rossz szöveg írása helyett ugyanakkor összeszedtem és egy lehetséges rendbe össze is szerveztem azokat a gondolatokat, amelyeket a tanulmányban elemezni kellene. Ezeket az ötleteket aztán idézetekkel, képekkel, ábrákkal raktam körül. Ezekről azt sejttem, hogy a majdani tanulmány kifejtésénél fontos szerephez jutnának mint empirikus érvek, mint elméleti aládúcolások, mint a kontextust megérteni segítő adalékok. Ugyanezeket a célokat szolgálják reményeim szerint a majdani mű lábjegyzetei és irodalomjegyzéke is. Összefoglalóan tehát, ami itt olvasható, az mások gondolatainak újrahasznosítása, másutt leírt szövegek kompilációja és máshol látható képek kollázsa, illetve mindezek elege, s egyben reményeim szerint embrionális állapota egy majdan megírandó tanulmánynak.

A kiindulási helyzet

1

2014 őszén a kormánypártok gyorsan veszítettek népszerűségükből. Valamennyi közvélemény-kutatás érzékelte a népszerűség csökkenését, majd visszaszerzését, legfeljebb ennek ütemét és mértékét látták eltérően.

Hogy visszanyerjék a veszni látszó népszerűséget, keresni kezdték azokat a témákat, amelyek leginkább alkalmasnak tűntek a lakosság szimpátiájának gyors megszerzésére, vagyis amiről a kormány arculatfelelősei tudván tudták, hogy ezen elvek hangoztatásával a Nép egyet fog érteni. Ilyennek látszott a halálbüntetés visszaállításáról való „beszélgetés” mellett az idegenellenesség is³.

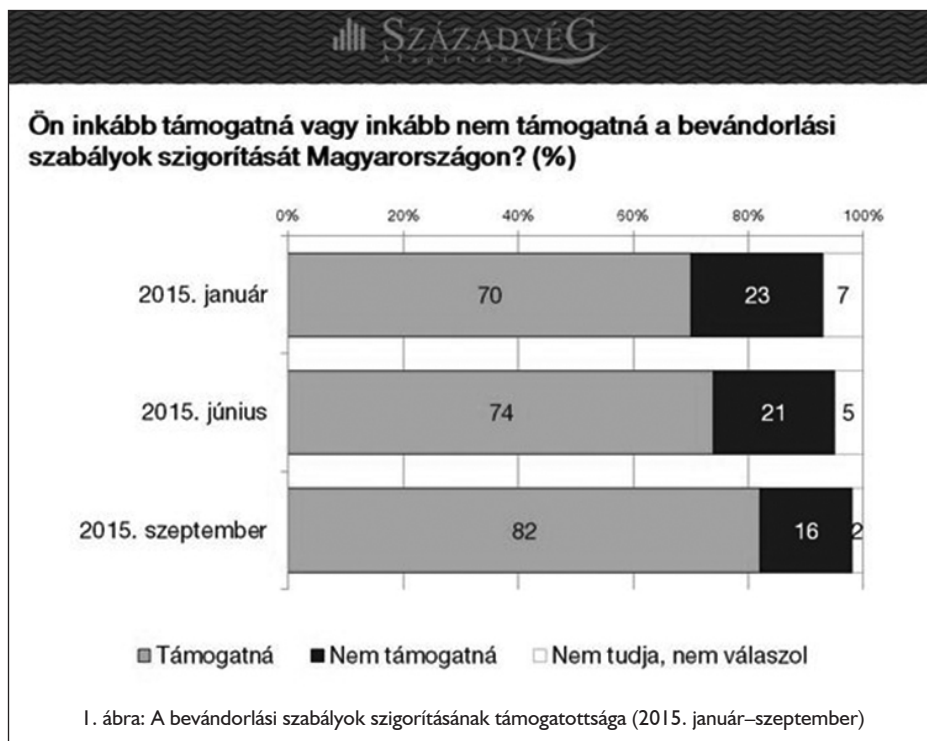
¹ Kritikájukért köszönet Bernát Anikónak (Tárki) és Simonovits Borinak (Tárki).

² 2014 októberében a teljes népesség 37 százaléka, novemberben 25 százaléka támogatta a Fideszt, s ez az érték 22 százalékgig csökken apránként 2015 júliusáig (http://www.tarki.hu/hu/research/elect/gppref_table_01.html).

A Századvég már egy 2015. január 12–14. között végzett közvélemény-kutatással is megalapozta a konkrét idegenellenes akció kivitelezhetőségét:

„A lakosság több mint kétharmada enyhének tartja a hazai bevándorlási törvényeket, és szigorítaná a szabályozást – derült ki a Századvég legfrissebb közvélemény-kutatásából. Emellett a megkérdezettek többsége szerint az Európai Unió nem tudná megvédeni az európai polgárokat egy a párizsi terrortámadáshoz hasonló merénylettől.”(<http://szazadveg.hu/foundation/kutatas/piac-es-kozvelemeney-kutatas>)

A 1. ábra azt is jól mutatja, hogy a magas kiinduló érték még tovább nőtt 2015 közepéig, s a növekedés üteme csak azért nem lehetett nagyobb, mert már szép lassan nem volt kit meggyőzni.

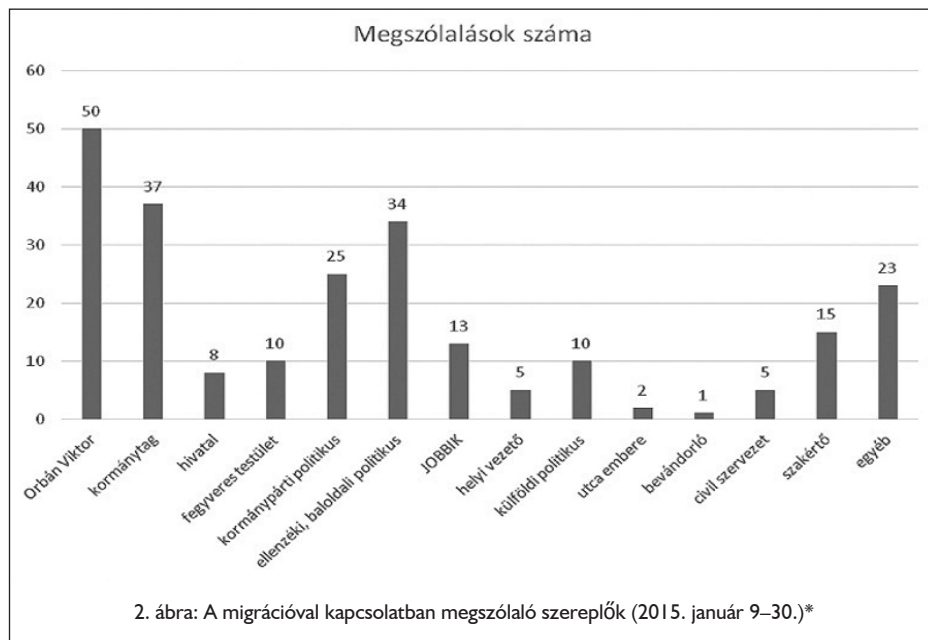
Forrás: <http://szazadveg.hu/foundation/kutatas/piac-es-kozvelemeney-kutatas/szigorubb-bevandorlaspolitikat-a-kozvelemeney-82-szazaleka-a-kormany-mellett>

³ A magyar lakosság idegenellenességét európai összehasonlításban, illetve az idegenellenesség mértékének növekedését a kilencvenes évek óta sok tanulmány megállapította, lásd legutóbb: Bernát et al. (2015), Sik et al. (2016), Juhász–Molnár (2016).

A morális pánik⁴ előkészítése

Noha ezen adatok szerint nem lett volna szükség a lakosság idegenellenességének mesterséges felkorbácsolására, a kormányzati kommunikációt kialakító agytröszt felgyúrte az ingujját, s keményen nekiállt a médián keresztül már amúgy is meggyőzött vagy meggyőzetésre nyitott nép meggyőzésének.

Mint a 2. ábra mutatja, már januárban a kormány (és elsősorban a miniszterelnök) játszott a főszerepet a közbeszédben.

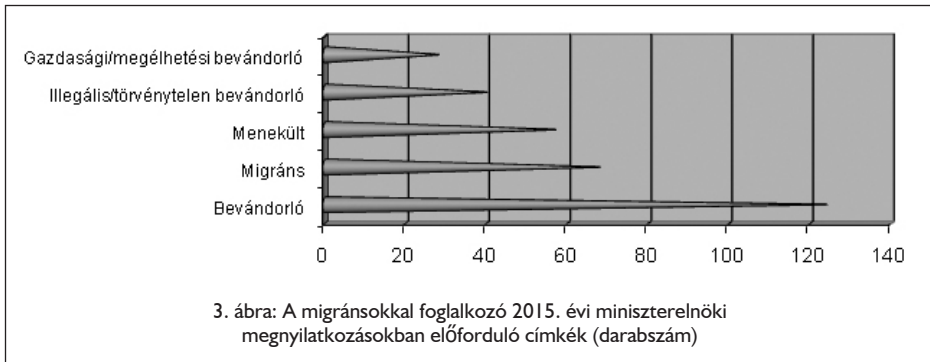

3

Forrás: *Bernáth–Messing (2015)*

Alaposabb tartalomelemzés nélkül is jól kiolvasható a szereplők megcímkezéséből (3. ábra) az üzenet: bevándorolni akarnak, maradni, és felélni az általunk nehezen megszerzett javakat.

⁴ Mint korábban jeleztem, sem a deviancia, sem a média szociológiájában nem vagyok jártas, s a kommunikáció szociológiájához és általában a szociálpszichológiához sem konyítok. Mindez nem gátol meg, hogy használjam a fenti tudományterületeken használatos morális pánik fogalmat. Teszem ezt a lehető legelfogadhatatlanabb felkészülés alapján, ami nem több, mint egy cikk (Kitzinger, 2000) elolvasása és egypár okos emberrel készített interjú megguglítása, mint Róna-Tas Ákos szövege a 444.hu-n. (<http://444.hu/2015/10/02/ez-a-moralis-panik-sokkal-veszelyesebb-mint-egy-mecset-zugloban-vagy-egy-imam-a-parlamentben/>), illetve Erős Ferencéa magyarnaracs.hu-n (<http://magyarnaracs.hu/belpol/eros-ferenc-a-moralis-panikot-a-kormany-szitotta-es-a-politika-taplalja-97092/?orderdir=novekvo>).

3. ábra: A migránsokkal foglalkozó 2015. évi miniszterelnöki megnyilatkozásokban előforduló címkék (darabszám)

Forrás: Kramarics (2016)⁵

Az állami morálistpánik-gomb feltalálása és nyomogatása

A médiabeli manipuláció önmagában talán még nem hozna létre morális pánikot, még az olyan rémhírek sem, miszerint az arab migránsok miatt egy faluban elmarad a karácsony.⁶ Azonban egy ország valamennyi lakosát közvetlenül elérő manipuláció már sokkal több, mint egy mégannyira is az állami hegemoniának alávetett médiabeli manipuláció. Hiszen a médiát vagy olvassa, hallgatja, nézi valaki, vagy sem, ám egy ilyen akció minden lakost elér, s ha erre még rásegít a média valamennyi eszköze, akkor jogos lehet államilag intézményesített morálistpánik-keltésről beszélni. Ennek megjelenítéséhezigen alkalmas egy gombot elképzelni, amit újra meg újra megnyomva manipulatív tartalommal terítik be, széles hullámokat vetve, az egész országot. Mivel feltételezésem szerint ilyen mindenkit elérő, költséges, komplex és hosszú időtávú, központosított manipulációra a világon nem nagyon lehet példát találni, ezért hungarikumként való bejegyzését javaslom.⁷

Kezdjük a nemzeti konzultációval. A világ más tájain is létezik nemzeti konzultáció, ám ezekkel⁸ ellentétben a hazai nemzeti konzultáció minden,

⁵ Az illegális határátlépőként való megnevezés 11 esetét az illegális bevándorlás címke alatt rögzítettük.

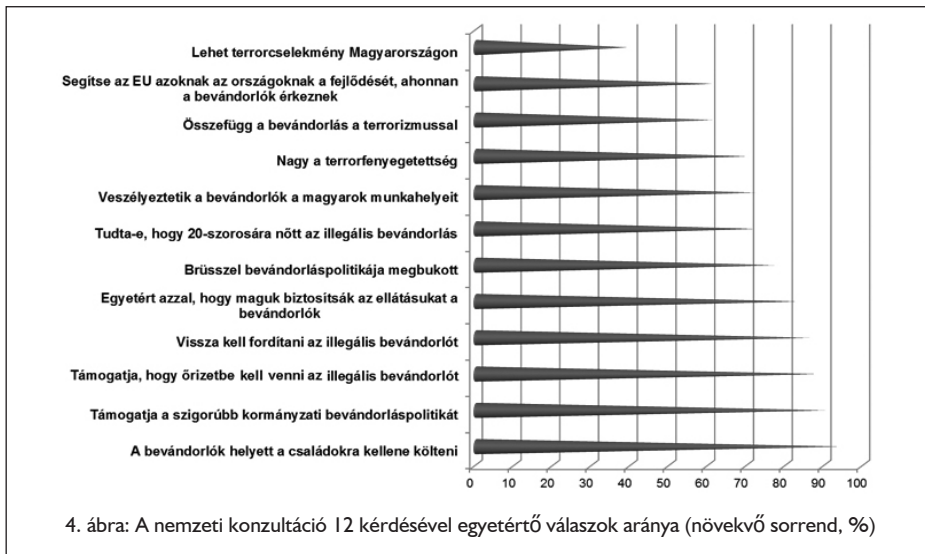
⁶ Mint azt a 888 írta a zsámbéki CBA kapcsán (<http://888.hu/article-elmarad-a-karacsony-a-zsambekei-cba-ban>).

⁷ Kritikusaim egyike felvetette, hogy a keleti despotizmusok, a különféle fasizmusok, illetve talán egyes banánköztársaságok is képesek lehetnek ilyen uralmi technikát alkalmazni, de én úgy vélem, hogy az ilyen kormányzati rendszerekben a hatalomnak nincs szüksége a manipuláció ilyen modern eszközeinek a bevetésére. Persze lehet, hogy nincs igazam, és az illiberális demokráciáknak szükségük lehet – és képesek is lehetnek – ily módon legitimálni hatalmukat.

⁸ Csak illusztrációképpen az alábbi példákat találtam az interneten való rövid kereséssel: a közösségi gazdálkodás jövőjéről 13 országban (köztük Magyarországon) szervezett nemzeti konzultációt egy nemzetközi ernyőszervezet (<http://urgenci.net/actions/the-common-ground-for-csa-in-europe-project/national-consultations/>); Trinidad és Tobago oktatási minisztériuma nemzeti konzultációt szervezett az érdekeltek (tanárok, szülők stb.) és szakértők bevonásával, hogy elmondhassák ötleteiket az oktatás minőségének növelésével kapcsolatban (<http://mtest.gov.tt/start.aspx>); az ENSZ szervezésében 88 országbantartottak fórumokat az érdeklődők számára, ahol az állam, a magánszféra, a tudomány, a civil társadalom, a média és a különféle agytrösztök képviselői 11 témában gondolkodhattak közösen arról, hogy „Milyen világot akarunk?” (<https://www.worldwewant2030.org/sitemap>).

csak nem konzultáció. Eleve szó sem lehetett párbeszédéről, hiszen egy kérdőív kitöltése nem tekinthető a párbeszéd mozzanatának. Továbbá a kérdőívben található kérdések „felülről-központilag” szabták meg a gondolkodás kereteit⁹. A kérdések és a válaszalternatívák megfogalmazásai pedig pontosan megadták a válaszok „helyes irányait”¹⁰.

Ami a nemzeti konzultáció eredményeit illeti, abban nincs semmi meglepő (4. ábra), az emberek azt válaszolták, amit kellett.

Forrás: <http://444.hu/2015/07/27/ez-lett-a-nagy-milliardos-bevandorlok-ellen-hergelo-nemzeti-konzultacio-eredmenye> alapján

⁹ A nemzeti konzultáció kérdései (https://hu.wikipedia.org/wiki/Nemzeti_konzult%C3%A1ci%C3%B3#/media/File:Nemzeti_konzultacio-bevandorlas.jpg) és szakmai kritikájuk (http://ket-tosmerce.blog.hu/2015/04/30/kozvelemeny-kutatok_tarsadalomtudosok_tiltakoznak_a_nemzeti_konzultacio_ellen, illetve: <http://magyarnarancs.hu/belpol/ezt-gondoljak-orban-trukkjeirel-azok-akik-ertenek-a-bevandorlashoz-94726>), mint a nem-tanulmány annyi más része, további elemzést igényelne. Ebbe az irányba tett első lépésnek tekinthető Pintér Bence elemzése (http://mandiner.blog.hu/2015/04/29/mit_akar_a_bevandorlasi_konzultacio_szetszalazas_pontra). A Kétfarkú Kutya Párt (a továbbiakban KKP) nemzeti konzultációs kérdőíve a társadalmi szolidaritásról (http://mandiner.hu/cikk/20150503_magyar_ketfarku_kutya_part_nemzeti_konzultacio_a_tarsadalmi_szolidaritassrol) humoros formában, de nagy szakmai érzékenységről tanúságot téve ragadja meg a kérdőív manipulációs technikáját.

¹⁰ Másként: a „nemzeti konzultáció” során feltett álkérdések a szakma minden szabályát felrúgták – részben irányítottak, részben értelmetlenek voltak, párbeszédre és vitára tökéletesen alkalmatlanok. Egyedül azt a célt szolgálták, hogy kialakítsák azokat a kereteket, amelyek között a kormány szerint az embereknek gondolkodniuk kell, és súlyoskodik azokat a fogalmakat, amelyek az emberek érzelmeit ennek megfelelően hangolják (Czene, 2016). A kormány szószólói minden konzultációt ért kritikára magabiztosan azt felelték, hogy mivel a nemzeti konzultáció nem közvélemény-kutatás, ezért nem is érvényesek rá a szakma szabályai. Erre a badarságra a helyes válasz – a „ha valami sárga, hápog és kacsaszagú, akkor az kacska” paradigmának megfelelően –, ha kérdőívet küldenek ki az embereknek, amellyel a véleményüket tudakolják, aztán azt összegzik és elemzik, akkor a hatalom nevezheti ezt cucimucinak vagy bilifülnek, az akkor is közvélemény-kutatás. Igaz, ami igaz, kutatásnak elfogadhatatlan, ami történt, amennyiben nem tekinthető reprezentatívnak a beérkezett kb. egymillió válasz, továbbá nem számít elemzésnek a válaszok százalékolása.

A nemzeti konzultáció eredményeit aztán egy mondatban foglalta össze a kormány, ami már maga a morálistánc-gomb (5. ábra).

5. ábra: A nemzeti konzultáció végeredménye mint morálistánc-gomb

Ha megvan a gomb, már csak nyomogatni kell. Erre több hullámban és minden médiafelülelet igénybe véve, professzionális kivitelezésben, költségeket nem kímélve került sor: először a nemzeti konzultációhoz kapcsolódva (6. ábra), aztán – némi sorozás után – brüsszeli irányba fordulva, és egy szellemes, kétmenetes népbütítési megoldást produkálva (7. és 8. ábra¹¹) ésmár a népszavazásra gyúrva.

6

6. ábra: A morálistánc-gomb nyomogatásai – I.

¹¹ A „Tudta-e?...” plakátokon szereplő állítások szakmai kritikája sem született még meg, de ennek első és kiváló lépéseként javasolt a Rovó–Dull-opus (2016) tanulmányozása, amiből például kiderül: „A kijelentés alighanem egy áprilisi ENSZ-figyelmeztetésre utal. Paolo Serra, az ENSZ líbiai követének katonai tanácsadója nyilatkozta azt az olasz parlamentben, hogy Líbiában egymillió potenciális migráns van. Tényszerűen tehát igaz a kijelentés, de azt több dolog is árnyalja... Az egyik, hogy ez az embertömeg nem az eddigi menekültáradat mellett érkezhét, hanem nagy részben helyette, ugyanis a balkáni útvonal lezárásával sok ember a török–görög tengerjárat helyett választhatja a líbiai–olasz halálhajókat. A másik, hogy az egymilliószámú adat a legnagyobb a sok elhangzott szám közül. A francia védelmi miniszter március 24-én 800 ezer emberről beszélt, az EU külkapcsolati képviselője, Federica Mogherini szintén márciusban 450 ezret említett abban a levelében, amiben további lépéseket sürgetett.”

7. ábra: A morálispánik-gomb nyomogatásai – II.

Forrás: <https://vastagbor.atlatszo.hu/2016/08/09/tudta-a-kormany-nem-kampanyol-hanem-tarsadalmi-celbol-tajekoztat/>

8. ábra: A morálispánik-gomb nyomogatásai – III.

Forrás: http://nepszavazas2016.lap.hu/nepszavazas_plakatok/25650385

¹² A plakátok tartalomelemzése is várat még magára, de amíg erre vállalkozik valaki, addig is nézegetjük a mémgyárak és a KKP ötletes ellenplakátjait, például azokat, amelyekben a morálispánik-gomb nyomogatásának lényegét ragadják meg:

Ezután ismét a teljes népeiséget közvetlenül megcélzó gombnyomással, egy népszavazással folytatódik a pánikgomb nyomogatása, ahol majd visszatér a fenyegetettség, az önvédelem szükségessége s a kormány erre való derekas készsége, ami a nemzeti konzultáció summázatából (6. ábra) is kicsendült már (9. ábra).¹²

8

9. ábra: A morálispánik-gomb nyomogatásai – IV.

Forrás: <http://www.kormany.hu/hu/miniszterelnoki-kabinetiroda/parlamenti-allamtitkar/hirek/ne-kockaztassuk-magyarorszag-jovojet-szavazzunk-nemmel>

¹² A plakátok tartalomelemzése is várat még magára, de amíg erre vállalkozik valaki, addig is nézegezzük a mémgyárak és a KKP ötletes ellenplakátjait, például azokat, amelyekben a morálispánik-gomb nyomogatásának lényegét ragadják meg:

Forrás: http://hvg.hu/itthon/20160825_Mutatjuk_milyen_plakatokkal_jon_a_Ketfarku_Kutya_Part, illetve <http://hu.budapestbeacon.com/kiemelt-cikkek/itt-az-ujabb-idegengyuloletet-gerjeszto-plakatkampany/>

A szavazásra feltett kérdés („Akarja-e, hogy az Európai Unió az Országgyűlés hozzájárulása nélkül is előírhasssa nem magyar állampolgárok Magyarországra történő kötelező betelepítését?”) szépen mutatja, hogy a népszavazásnak mennyire nem a válasz meggondolása és a felelősségteljes döntés meghozatala a célja, amennyiben:

...ennek a kérdésnek a szerkezete azonos azzal a kérdéssel, hogy: „Egyetért-e azzal, hogy a polgármester az Ön családja megkérdezése nélkül eldönthesse, ki költözzön az Ön otthonába?” Persze ennek a kérdésnek nincs értelme, de a népszavazási kérdés sem az emberek intellektusát, hanem csupán érzelmeit mozgatja meg, hiszen ki szereti, ha fenyegetik a magánszféráját.” (Czene, 2016)

Azért a médiában sem hagyott alább a pánikgomb nyomogatásának intenzitása, sőt... Mint azt egy alapos összegzésből megtudtuk:

„A kampány előtti nemkampány időszakában, azaz május 13. és augusztus 13. között a magyar kormány 10481-szer jelentette meg a népszavazásra buzdító reklámjait a Kantar Media előzetes adatai szerint. Tévében 6224, közterületi felületeken 2078, rádióban 1403, napilapokban 542, folyóiratokban pedig 53 megjelenés volt. Az online médiás megjelenésekről nincs pontos adat...

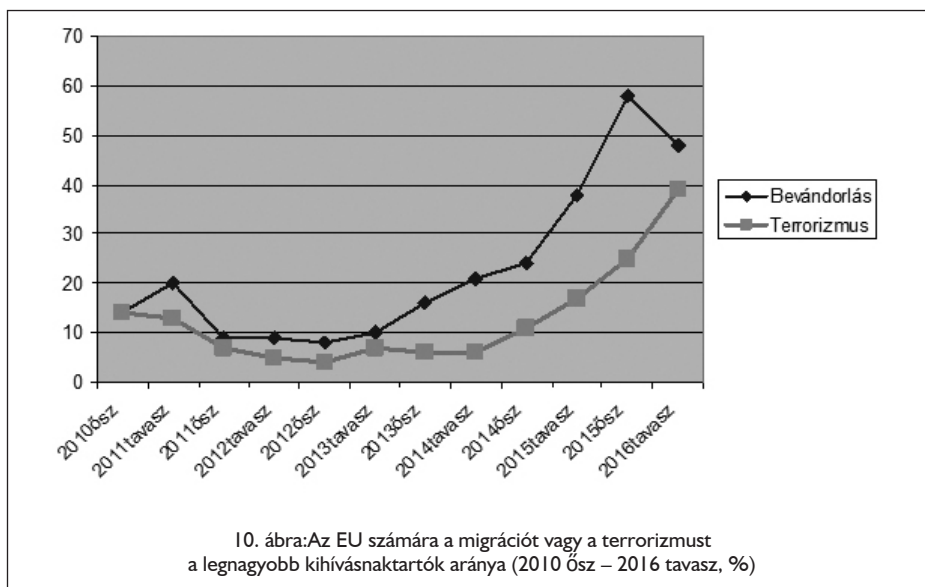
Aki nézi az olimpiát, biztos a fenti számoknál is durvább szőnyegbombázást érez. Nem véletlenül. Az augusztus 5. és 13. közötti időszakban a Miniszterelnökség ráerősített a MTVA-s felületekre. Ebben a 9 napban az M1-en a népszavazási kampány reklámjai futottak a legtöbbször, 140-szer. Az M4-en, darabszám tekintetében a második helyre szorultak a kormányzati reklámfilmek, 211-szer láthattuk őket 9 nap alatt. De ne aggódjon senki, reklámidő-részesedésben az M4-en is magasan vezet a Miniszterelnökség. Kilenc nap alatt 4219 másodpercnnyireklámot rendeltek meg. Ez az összes reklámidő majdnem 20 százaléka. A győzelem annyira fölényes, hogy a második helyezett OTP 1765 másodperccel kullog csak a kormány mögött...

Ha csak ennyiből állna a hivatalos kampányidőszak előtti nemkampány, az is sok lenne, de van durvább. Ez pedig az állami propagandahíradó. Nem újdonság, hogy az MTVA tetszőleges tartalmi felületén bármi megjelenhet, de amit az egyperces híradókban műveltek a foci-Eb és az olimpia alatt, olyat a magyar média még nem látott. A formátumot ugyan az RTL Klub vezette be, amikor a reklámadó bevezetése miatt elkezdtek kormánykritikus híradót csinálni, de az azért mégiscsak kicsit más, amikor egy piaci tévé hírműsora számon kéri a hatalmat, mint amikor az állam médiája agymosásra használja azokat a ritka pillanatokat, amikor az átlagosnál sokszorosan többen kényszerülnek a tévéjük elé. Szegény magyar sportolók, akik megszakadtak, hogy érem-

mel jönnek haza, valószínűleg nem is gondolják, hogy valójában egyszerű statiszták voltak egy végtelen kormányzati reklámfilm-ben.” Román (2016)¹³

A morális pánik jobban teljesít?¹⁴

A 10. ábra tanúsága szerint nem is biztos, hogy szükség volt a pánikgomb nyomogatására, hiszen az egész EU-ban megnőtt a migráció/terrorizmus fő problémaként való érzékelése.

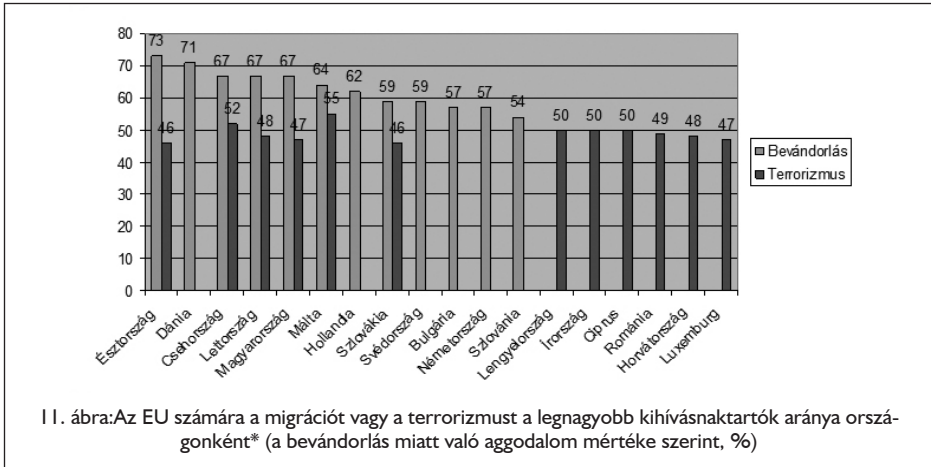
10

Forrás: <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/surveyKy/2130> – FirstResults QA5 ábra alapján.

Igaz, a fenti általános tendencián belül, amit a magyarhoz hasonló állami morális pánik-gomb nyomogatása nem ösztönzött, a magyar adatok az átlagosnál magasabb értéket mutatnak (11. ábra), de ezek az értékek nem kiugróan magasak.

¹³ S ne feledkezzünk el arról sem, hogy az olimpia közvetítése – mivel a közvetítés jogát az MTVA szerezte meg – állami monopólium lett, s az (olykor valóban örkényi) egypercesekkel (amelyek rövid ideje értelmetlenné tette a hirdetések alatti csatornaböngészést vagy tévémentes tevékenységek végzését) olyan nézőközösséget érthettek el, amely sem sportot, sem a köztétvét nem szokta egyébként nézni.

¹⁴ Az alcímben szereplő kérdésre természetesen nem adható értelmes válasz. S nem csupán azért nem, amiért a kérdés eredeti változata is értelmetlen, hiszen a válasz a viszonyítási alap függvényében akármi lehet, hanem azért, mert nem állíthatjuk, hogy a következőkben elősorolt jelenségek (s azok változása) mennyiben függ össze a morális pánik-gomb nyomogatásával, s mennyiben vezethető vissza egyéb tényezőkhöz (egymástól sem független és időben is változó) hatásaira. A lehető legjobb megoldásra (egy DiD – difference-in-differences – típusú természetes kísérletre) várni kell még pár évig, de akkor remélhetőleg lesz mód egy szép, kvázi természetes kísérleti elemzésre.

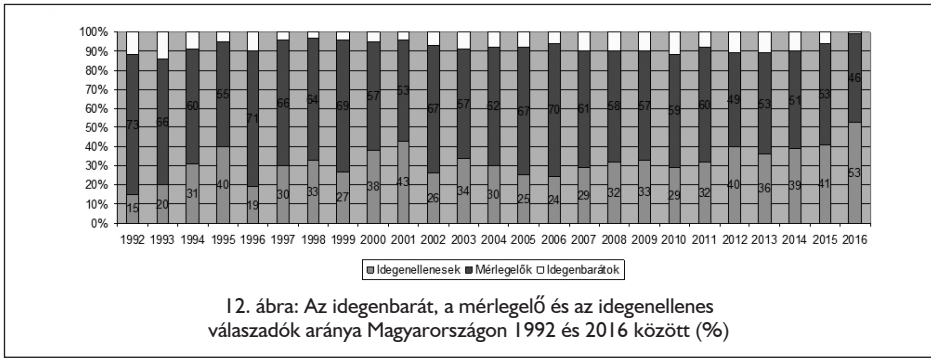

* Ahol az átlagnál (48 százaléka bevándorlás esetében és/vagy 39 százaléka a terrorizmus esetében) legalább hat százalékkal magasabb az érték.

Forrás: <http://ec.europa.eu/COMMFrontOffice/PublicOpinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/STANDARD/surveyKy/2130> – FirstResults QA5 sz. táblázat alapján.

A morálistpánik-gomb nyomogatása költségvetésként¹⁵ tűnik a hazai nyílt idegenellenesség trendjének alakításában, amennyiben 2016-ra a nyílt idegenellenesség mértéke csúcsot döntött, az idegenbarátság-
nak a magyar néplélektől idegen gondolatától pedig megtisztulni látszik a Nép (12. ábra).

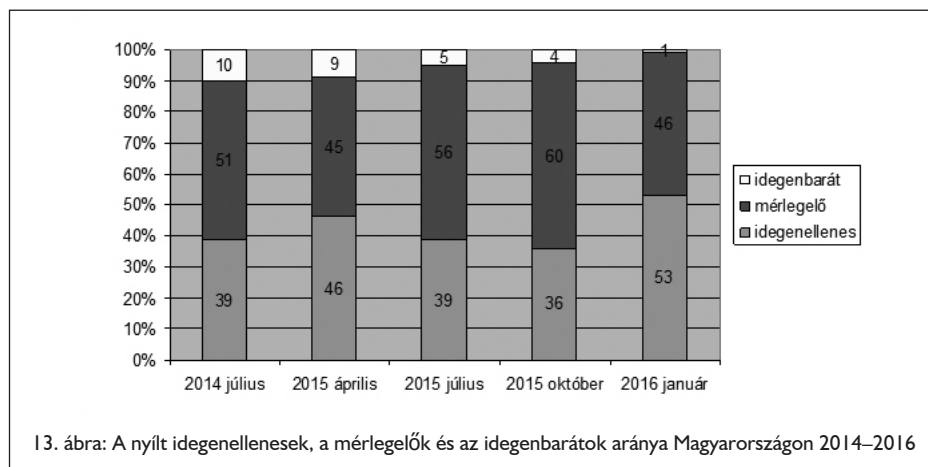
11

Forrás: Sik et al. (2016)

¹³ Értelemszerűen itt most csupán a közvetlen kiadásokra gondolunk, amelyeknek a mértékéről nincs fogalmunk, de úgy gondoljuk, elég magas. Értelmes feladatnak tűnik azonban majdani szociológus kollégáknak olyan kvalitatív kutatások megtervezése, amely a kevésbé kézzelfogható költségek (családon/rokonságon belüli választási harcok, települési migránsokkal kapcsolatos diskurzusok, réteg-/szubkultúra-/pártállás-stb. specifikus narratívák a morális pánik létéről vagy annak hiányáról, ti. az állam feladata volt, hogy informáljon, amint azt egy előadásom kapcsán az Alfahir.hu, illetve a Kuruc.info képviselői elmagyarázták) történeteit mutatják be.

Ugyanakkor a nyílt idegenellenesség alakulását a 2014 óta végzett öt adatfelvétel segítségével részletesebben vizsgálva azt találjuk (13. ábra), hogy a 2015. áprilisi, kiugróan magas értékhez képest egy ideig csökkent ennek mértéke, mielőtt rekordmagasságba szökkent volna.

13. ábra: A nyílt idegenellenesek, a mérlegelők és az idegenbarátok aránya Magyarországon 2014–2016

Forrás: *Sik et al. (2016)*

12

A morálispánik-gomb tavaszi, még bizonytalanabb, majd egyre gyakoribbá, erőszakosabbá és mindent beterítő nyomogatásától azt vártuk, hogy az idegenellenesség egyre jobban elterjed. Ezzel szemben a tavaszi értékhez képest a nyáron és az ősszel a mérlegelők aránya nőtt meg, a két szélsőséges véleményt vallók tábora pedig egyaránt csökkent. Ennek talán az lehetett az oka, hogy egy ideig úgy tűnhetett, van a gondolkodásnak értelme, a migránstéma a médiában állandóan jelen volt, s ennek kapcsán egy időre a civil társadalom is láthatóvá vált. Mivel 2015 ősze óta nincsenek menedéket keresők Magyarországon, ugyanakkor a kormányzati bűnbakképzés (a bevándorlási kvóta elleni kampány) egyre jobban dübörög, ezért érthető, hogy a mérlegelő attitűd ismét visszahúzódott.

Összefoglalás

helyett hozzájárulnék a morálispánik-gomb továbbfejlesztéséhez. Úgy vélem ugyanis, hogy a keretezéssel, arculattervezéssel és kommunikációs megoldozással foglalkozó kollégák kihagyni látszanak ezt az esélyt.¹⁶

A kép baloldali oszlopában felsorolt jellemzők (és a török gyerek golyaellenességének hangsúlyozása) teszik alkalmassá Jumurdzsáko-tarra, hogy a morálispánik-gomb arca legyen. A közismertség és a brand

¹⁶ Hogy kik lehetnek ők, azt nem tudom, de nem is érdekel, hiszen csupán munkájuk és annak hatása lehet tudományos elemzés tárgya, kilétük felfedése oknyomozói feladat.

ingyenessége ugyanakkor a projekt költséghatékonysága mellett a komoly érv, hiszen a Nemzeti alaptantervben az Egri csillagok eleve benne van, csak Jumurdzsák megjelenítésén kell dolgozni kicsit. S mivel a mű a Nemzet Kincse, ezért a jogdíj megfizetésére sincs szükség.

13

Irodalomjegyzék

Bernát Anikó –Sik Endre – Simonovits Bori –Szeitl Blanka (2015): „Attitudestowardsrefugees, asylumseekers and migrants”, Tárki, Budapest. http://www.tarki.hu/hu/news/2015/kitekint/20151203_refugee.pdf

Bernáth Gábor –MessingVera (2015): Bedarálva.A menekültekkel kapcsolatos kormányzati kampány és a tőle független megszólalás terepei. Médiakutató. <http://www.socio.mta.hu/bernath-gabor-messing-vera-2015-bedaralva>

Czene Gábor (2016): Rátényerelt a Fidesz a pánikgombra, Népszabadság, július 12. <http://nol.hu/belfold/ratenyerelt-a-fidesz-a-panikgombra-1623267>

Juhász Attila – Molnár Csaba (2016): Keleti extrémek, HVG, augusztus 11. 20–23. http://derexindex.eu/images/download/HVG1633_1_dosszie.pdf

¹⁷ Hogy kik lehetnek ők, azt nem tudom, de nem is érdekel, hiszen csupán munkájuk és annak hatása lehet tudományos elemzés tárgya, kilétük felfedése oknyomozói feladat.

¹⁸ Jumurdzsák jellemrajzának kidolgozásához el sem kell olvasni a könyvet, elég a zseniálisan alapos internetes blog tanulmányozása (<http://olvasonaplopo.eu/jumurdzsak-jellemzese/>), illetve a film megtekintése (<http://videa.hu/video/kreativ/egri-csillagok-2aMPE03U8T8LIy0r>).

Kitzinger Dávid (2000): A morális pánik elmélete, Replika 40. 23–48. <http://www.tarsadalomkutatas.hu/kkk.php?TPUBL-A-637/replika/40/TPUBL-A-637.pdf>

Kramarics Szandra (2016), készülőfélben lévő TDK-dolgozat.

Román Balázs (2016):9 nap alatt 4219 másodperc félelem, Kreatív, augusztus 19. http://www.kreativ.hu/media/cikk/9_nap_alatt_4219_masodperc_felelem

Rovó Attila – Dull Szabolcs (2016): Lehet hinni a kormány új menekült-plakátjainak? Index. http://index.hu/belfold/2016/07/20/lehet_hinni_a_kormany_uj_menekultplakatjainak/

Sik Endre – Simonovits Bori – Szeitl Blanka (2016): Az idegenellenesség alakulása és a bevándorlással kapcsolatos félelmek Magyarországon és a visegrádi országokban REGIO 24 (2). 81–108. http://regio.tk.mta.hu/index.php/regio/article/view/114/pdf_95